

Zienswijzenota

Ontwerp Programma Buitengebied Neder-Betuwe

Februari 2026

1. Inleiding

In 2022 heeft de gemeente Neder-Betuwe een omgevingsvisie vastgesteld voor de fysieke leefomgeving. De omgevingsvisie geeft richting hoe we willen dat de gemeente er in de toekomst uitziet, volgens de gemeente, inwoners, ondernemers en organisaties. Het gaat over de toekomst van de ruimte in de dorpen, bedrijventerreinen en het buitengebied. Het Programma Buitengebied is een nadere uitwerking van de Omgevingsvisie voor het buitengebied.

2. Ontwerp Omgevingsvisie Neder-Betuwe

Het ontwerp Programma Buitengebied heeft van 10 april tot en met 22 mei 2025 ter inzage gelegen. De ter inzagelegging is bekend gemaakt in het gemeenteblad (officiële bekendmakingen) van dinsdag 8 april 2025 en in Hét Gemeentenieuws van woensdag 9 april 2025.

Het ontwerpprogramma lag ter inzage:

- Analoog bij de receptie van het gemeentehuis;
- Digitaal op het DSO (www.omgevingswet.overheid.nl/regels-op-de-kaart)
- Digitaal op het participatieplatform van de gemeente (<https://participatie.nederbetuwe.nl/programmabuitengebied>).

Tijdens de terinzageperiode is eenieder in de geleden gesteld om mondeling of schriftelijk zijn/haar zienswijzen omtrent het ontwerpprogramma kenbaar te maken. Er zijn tien zienswijzen ingediend. Negen zienswijzen zijn binnen de gestelde periode ingediend. De zienswijze van het waterschap Rivierenland is één dag te laat ingediend. Daarnaast heeft de provincie in augustus nog een informele reactie gestuurd. Beide reacties wordt toch meegenomen bij de verdere procedure.

3. Zienswijzen

Van de mogelijkheid tot het kenbaar maken van een schriftelijke zienswijze is gebruik gemaakt door:

- 1) Zienswijze 1: Boomkweker Echteld
- 2) Zienswijze 2: Cumula
- 3) Zienswijze 3: Van Westreenen (namens boomkwekerij Dodewaard)
- 4) Zienswijze 4: Van Westreenen (namens fruitbedrijf Echteld)
- 5) Zienswijze 5: DLV Advies (namens notenboomopkweker Ochten)
- 6) Zienswijze 6: Pro Rail
- 7) Zienswijze 7: TenneT
- 8) Zienswijze 8: Tree Centre Opheusden
- 9) Zienswijze 9: NFO
- 10) Zienswijze 10: Waterschap Rivierenland
- 11) Reactie Provincie Gelderland

Er zijn geen mondelinge zienswijzen naar voren gebracht.

4. Inhoudelijke behandeling van de zienswijzen

De inhoud van de zienswijze wordt hierna in samengevatte vorm weergegeven. Daarna wordt er een inhoudelijke beoordeling gemaakt en ten slotte wordt bepaald of de zienswijze aanleiding geeft het programma aan te passen.

1. Boomkweker Echteld

De percelen van deze boomkweker lijken te liggen in een gebied met een hoge beeldkwaliteit.

- a. De indiener van de zienswijze ontvangt graag een gedetailleerde kaart/ tekening met daarop het gebied met een hoge beeldkwaliteit in Echteld.
- b. Indiener vraag of hun perceel aan de Wijenburgsestraat uit het gebied met hoge beeldkwaliteit gehaald kan worden.
- c. Indiener ontvangt graag meer duidelijkheid over wat er wel en niet mag in de gebieden met een hoge beeldkwaliteit.

Beantwoording

- a. De percelen van indiener liggen in het gebied waar de aanduiding 'landschap met een hoge beeldkwaliteit' van toepassing is. Er is geen gedetailleerdere kaart beschikbaar. Mogelijk dat er een gedetailleerdere kaart gaat komen als de kaders voor teelt ondersteunende voorzieningen verder wordt uitgewerkt in het omgevingsplan.
- b. De gebieden van de indiener liggen midden in het gebied. Aan de hand van een landschapsanalyse is bepaald dat in dit gebied kwaliteiten voorkomen die beschermd moeten worden. De aanduiding 'landschap met een hoge beeldkwaliteit' heeft betrekking op een aaneengesloten gebied. Als de aanduiding van de percelen van de indiener komen te vervallen, dan ontstaat er een versnipperd gebied wat niet in overeenstemming is met de aanwezige waarden.
- c. Teelt ondersteunende voorzieningen zijn belangrijk voor fruit- en boomkwekers. Daar zijn we ons van bewust. We zoeken een balans tussen enerzijds de benodigde ondersteunende voorzieningen voor de sectoren en aan de andere kant het behoud van het waardevolle en open landschap
In de gebieden met de aanduiding 'landschap met een hoge beeldkwaliteit' vragen we bij de aanleg van teelt ondersteunende voorzieningen rekening te houden met de aanwezige waarden van het gebied.

Conclusie

De zienswijze geeft geen aanleiding om het Programma Buitengebied aan te passen.

2. Cumula

Cumula verzoekt het bestaansrecht van haar (lid-)bedrijven – in het buitengebied – te erkennen en om qua omgevingswaarden inpassing te geven aan de opgaven en ontwikkelingen welke voor de bedrijven relevant zijn inzake de fysieke leefomgeving. Dit geldt in relatie tot de vigerende vestigingslocatie alsmede aangaande de uitvoering van werken i.c. 'de plicht' die onze bedrijven hebben om invulling te geven aan de omgevingswaarden, beheer en behoud van de openbare ruimte in brede zin alsmede op het gebied van lokale circulaire economie en duurzaamheid.

- a. Cumula verzoekt de gemeente om het bestaansrecht van cumelabedrijven in het buitengebied te erkennen en dit expliciet te benoemen in het Programma Buitengebied.
- b. In paragraaf 4.3 Niet-agrarische bedrijven staat onder visie '*Ruimte in het buitengebied is schaars. Om die reden zet de gemeente in op het faciliteren van de agrarische sector, waarbij het accent ligt op de laanboom- en fruitteelt. Dat betekent dat de gemeente terughoudend is in het bieden van ontwikkelingsmogelijkheden van niet-agrarische bedrijven. Nieuw vestiging op onbebouwde grond is niet mogelijk*'. Cumula verzoekt om mogelijkheden te creëren om bestaande bedrijfslocaties te kunnen ontwikkelen alsook uit te breiden. 'Nieuw vestiging op onbebouwde grond is niet mogelijk' lijkt te verwijzen naar het starten van een geheel nieuw bedrijf op een locatie die nog niet bebouwd is. Echter, als een bestaand bedrijf zou willen uitbreiden op onbebouwde grond, kan het afhangen van hoe strikt de term 'nieuw vestiging' interpreteert. Indiener verzoekt om explicieter te formuleren dat 'nieuw vestiging' uitsluitend een nieuw op te richten bedrijf bedrijf.
- c. Vervolgens staat in deze alinea: 'Slechts voor agrarisch aanverwante bedrijven, of bedrijven die voorzien in een maatschappelijke behoefte wil de gemeente meewerken'.
- d. Aanpassen van definitie 'agrarisch aanverwante bedrijven' naar 'hulpbedrijf landelijke gebied'. Er zijn voorbeelden in Friesland dat de definitie voor agrarisch aanverwant

bedrijf aangepast is naar 'hulpbedrijf landelijke gebied'. De definitie hulpbedrijf landelijk gebied is in Provinciale verordening van Friesland nu als volgt vastgesteld: *'Een bedrijf dat naar de aard van zijn activiteiten in overwegende mate gebonden is aan het landelijk gebied of waarvan de activiteiten in overwegende mate zijn gericht op het landelijke gebied, waarbij sprake kan zijn van de volgende activiteiten of combinatie van activiteiten: veehandel of veetransport, verhuurbedrijven voor landbouwwerktuigen, KI-stations, grootveeklinieken, landbouwmechanisatiebedrijven die niet verkoop als hoofdactiviteit hebben, mestopslag- en mesthandelbedrijven, het houden of verzorgen van dieren, grondverzet, aanleg en beheer van natuurgebieden of landschappelijke waarden, aanleg en onderhoud van openbare groenvoorzieningen, sloop- en infrawerk, aanleg en onderhoud oppervlaktewateren dan wel daarmee vergelijkbare aan het landelijk gebied gerelateerde activiteiten'*.

Wij vragen om bovenstaande definitie op te nemen in uw Programma Buitengebied.

- e. In paragraaf 4.3 alinea Maatregelen staat het volgende: *'Met uitbreiding is de gemeente zeer terughoudend. In uitzonderingsgevallen kan een eenmalige uitbreidingsbehoefte worden gefaciliteerd. Naast strenge voorwaarden die bij de afweging worden toegepast, bedraagt de uitbreiding mogelijk maximaal 20% van de bestaande bebouwing tot een maximum van 100 m². Dit zal nog verder worden uitgewerkt. Ook zal de uitbreiding ruimtelijk moeten worden ingepast. Een dergelijke uitzondering wordt alleen gemaakt voor agrarisch aanverwante bedrijven, of bedrijven die voorzien in een maatschappelijke behoefte'*.

Verwijderen van het 20% criterium. Het beperken van uitbreiding tot maximaal 20% van de bestaande bebouwing is een onrechtvaardige maatstaf. Grote bedrijven, die al ruimte mogelijkheden hebben, mogen verder groeien, terwijl kleinere bedrijven gedwongen worden klein te blijven. Dit ontnemt ondernemers een gelijk speelveld en ze de deur open voor oneerlijke concurrentie.

- f. Aanpassen van maximale nieuwbouw mogelijkheid van 100 m² naar verruimen minimaal 1000m². Agrarisch aanverwante bedrijven kunnen met 100 m² extra bebouwing niet veel. Een open kapschuur bijvoorbeeld om materieel schoon en droog te kunnen stallen is al gauw 800 tot 1000 m². Een landelijk ingepaste kapschuur oogt mooier in het buitengebied dan los geparkeerd materieel en lossen materialen.
- g. In uw programma staat dat een dergelijke uitzondering alleen wordt gemaakt voor 'agrarisch aanverwante bedrijven en bedrijven die voorzien in een maatschappelijke behoefte'. Voorgesteld wordt om deze opsomming uit te breiden met bedrijven die vanwege hun historie een plek hebben in het buitengebied (bijvoorbeeld de grens vaststellen op meer dan 50 jaar aanwezig).
- h. Cumula verzoekt om het bestaansrecht van haar (lid-)bedrijven – in het buitengebied – te erkennen en om qua omgevingswaarden inpassing te geven aan de opgaven en ontwikkelingen welke voor de bedrijven relevant zijn inzake de fysieke leefomgeving. Dit geldt in relatie tot de vigerende vestigingslocatie alsmede aangaande de uitvoering van werken i.c. 'de plicht' die onze bedrijven hebben om invulling te geven aan de omgevingswaarden, beheer en behoud van de openbare ruimte in brede zin alsmede op het gebied van lokale circulaire economie en duurzaamheid. Cumela Nederland neemt haar verantwoordelijkheid aangaande landbouwverkeer, milieueffecten, natuur, biodiversiteit, energie en duurzaamheid alsmede circulariteit (circulaire economie). Deze thema's zien wij ook reeds terug in uw visie. Aangaande de ambitie in uw visie vervullen de cumelabedrijven reeds een belangrijke rol voor het landelijk gebied in relatie tot aanleg, behouden en versterken van natuur, landschap, economie en passend hergebruik van vrijkomende agrarische bebouwing. Graag zien wij dat dit terugkomt in uw Programma Buitengebied Neder-Betuwe. Aangaande deze onderwerpen kan de cumelasector een belangrijke bijdrage leveren in uw gemeente.
- i. De transitie naar een circulaire economie zal voor alle economische sectoren een omschakeling in productie- en logistieke processen betekenen. Uitdagingen hierbij zijn onder meer:
- de optimalisatie van de inzet van energie en grondstoffen;
  - ketensamenwerking en het sluiten van kringlopen;

- zoeken naar andere productieprocessen en verdienmodellen.
- Het hoogwaardig hergebruik van afval- en reststromen staat volop in de belangstelling. In september 2016 heeft het Kabinet het Rijksbrede programma Nederland circulair in 2050 gepresenteerd. Hierin zet zij het perspectief op een circulaire economie uiteen. Voormelde ontwikkelingen zijn voor opdrachtgevers en cumelabedrijven reeds aanleiding om 'anders' te 'kijken' naar de reststromen die zij produceren. Niet langer zien zij deze stromen als 'waardeloos afval', maar veel meer als potentiële grondstoffen voor nuttige toepassingen. Voor het uitvoering geven van een circulaire economie is voldoende (buiten)opslag noodzakelijk. Cumula verzoekt om bij de bedrijfslocaties van cumelabedrijven voldoende (buiten)opslagmogelijkheden toe te staan en dit expliciet te benoemen in de omgevingsvisie.
- j. Cumelabedrijven oriënteren en investeren steeds vaker in de productie en opslag van duurzame energie. Zonnepanelen komen reeds op menig cumelabedrijf voor. Er zijn cumelabedrijven die de komende jaren de zelf opgewekte elektrische energie willen opslaan in een energiehub. Door te investeren in energieopslagsystemen kunnen cumelabedrijven zelf voorzien in hun energiebehoefte. Ook de productie van waterstof is voor sommige cumelabedrijven een gereede optie in combinatie met een windmolen en/of zonnepanelen. Cumula verzoekt om bij de bedrijfslocatie van cumelabedrijven voldoende mogelijkheden te creëren om energie op te wekken en op te slaan en dit expliciet te benoemen in de omgevingsvisie.

Beantwoording

- a. Het programma Buitengebied is een visie voor het buitengebied op hoofdlijnen. In het programma wordt alleen onderscheid gemaakt in agrarische bedrijven, agrarisch verwante bedrijven en niet agrarische bedrijven. Er is bewust gekozen om geen verder onderscheid te maken in type bedrijven. Wat wordt verstaan onder agrarische verwante bedrijven wordt nog nader uitgewerkt in een op te stellen kader.
- b. Er wordt in het programma onderscheid gemaakt tussen nieuw vestiging van bedrijven en uitbreiding van bestaande bedrijven. Onder nieuwvestiging wordt verstaan het starten van een bedrijf of een bestaand bedrijf dat wil verhuizen naar een onbebouwde grond.
- c. Deze zinsnede heeft betrekking op uitbreiding van bedrijfsgebouwen van bestaande agrarisch verwante bedrijven of bedrijven die voorzien in een maatschappelijke behoefte. Welke type bedrijven hieronder vallen en hoe de uitbreidingsruimte eruit komt te zien wordt nog nader uitgewerkt in een op te stellen kader.
- d. De definities uit het Omgevingsplan zijn gehanteerd in het programma Buitengebied. De voorkeur gaat uit naar definities die in de regio / provincie Gelderland gebruikt worden en niet van andere regio's.
- e. We zien een toename van bedrijven in het buitengebied die willen uitbreiden. Deze bedrijven zijn vaak klein begonnen en hebben daarbij gebruik gemaakt van de VAB-regeling. De bedrijfsoppervlakte van deze bedrijven bedraagt max 500 m². Bij deze omvang is de regeling zoals opgenomen in het ontwerpprogramma voor uitbreiding voorstelbaar.
Voor grote bestaande bedrijven is een dergelijke regeling niet voldoende en zal er middels een nog nader uit te werken kader invulling worden gegeven onder welke voorwaarden grotere agrarisch verwante bedrijven kunnen uitbreiden.
- f. Zie antwoord onder e.
- g. Het voorstel om als criteria de ontstaansgeschiedenis van een bedrijf mee te nemen, nemen we mee bij de verder uitwerking van het kader.
- h. Niet alleen cumula-bedrijven maar ook andere bedrijven zetten stappen om bij te dragen aan de genoemde thema's. In het Programma Buitengebied nemen we op dat er bedrijven zijn die stappen zetten om een bijdrage te leveren aan maatschappelijke opgaven. Door alleen cumula-bedrijven te noemen doen we andere bedrijven te kort.
- i. In het omgevingsplan is een regeling voor buitenopslag opgenomen. Buitenopslag is onder voorwaarden toegestaan bij agrarisch verwante bedrijven. Bij niet agrarisch

verwante bedrijven is buitenopslag uitgesloten. Voor de regeling is bewust gekozen om o.a. verrommeling van het buitengebied tegen te gaan en ter bescherming van de aanwezige waarden. Er is op dit moment geen aanleiding om de regeling te herzien.

- j. De gemeente heeft vorig jaar beleid vastgesteld voor het opwekken van energie voor eigen gebruik. In het programma wordt verwezen naar dit beleid. Het is daarom niet nodig om dit onderwerp uit te werken in het programma Buitengebied.

Conclusie

De zienswijze geeft deels aanleiding om het Programma Buitengebied aan te passen.

3. Van Westreenen (namens boomkwekerij Dodewaard)

De gemeente heeft in haar beleid aangegeven onder bepaalde voorwaarden een tweede bedrijfswoning toe te staan. In het voorliggende Ontwerp Programma Buitengebied, is welgeteld één keer het woord 'bedrijfswoning' opgenomen. Omdat het toevoegen van een tweede bedrijfswoning ingewikkelde procedure betreft verzoekt indiener om in het vast te stellen Programma Buitengebied, wel een uitgebreide beschrijving op te nemen zodat ook bij boomkwekerijen met een gemakkelijkere procedure / voorwaarden dit proces kan worden doorlopen. Het is dan ook een gemiste kans dat dit geen plek gekregen heeft in het Ontwerpprogramma. Een tweede bedrijfswoning is noodzakelijk vanwege:

- De jaarronde bedrijfsvoering en continuïteit
  - Dagelijkse verzorging van bomen en gewassen
  - Efficiëntere taakverdeling en werkdrukbeheersing
  - Bedrijfscontinuïteit en noodinterventie
- Logistieke uitdagingen en op- en overslagactiviteiten
  - Continue aanvoer en afvoer van bomen.
  - Transportbegeleiding en kwaliteitscontrole
  - Internationale leveringen en nachtelijke toezicht
- Veiligheid en toezicht: onmisbare aspecten van de bedrijfsvoering
  - Bescherming tegen diefstal en vandalisme
  - Snelle interventie bij extreme weersomstandigheden
  - Toezicht op opslag en verwerking
- Technische en infrastructurele vereisten
  - Bescherming Moderne teelttechnieken en mechanisatie
  - Onderhoud van kritieke systemen
  - Uitbreiding van opslagfaciliteiten en logistieke infrastructuur
- Extra criteria: zorgfunctie voor een thuiswonende gehandicapte dochter
- Economische omvang op basis van Standaard Opbrengst (SO)
  - Voor boomkwekerijen wordt een gemiddelde SO van 20.000 euro per hectare gehanteerd. Uitgaande van een bedrijfsoppervlakte van 32 hectare, bedraagt de totale SO: $32 \text{ ha} \times 20.000 \text{ euro/ha} = 640.000 \text{ euro SO}$.
- Beleidsmatige onderbouwing en jurisprudentie
  - Essentiële aanwezigheid van een tweede bedrijfswoning
  - Beleidsmatige voorwaarden binnen gemeentelijk beleid (andere gemeenten)
  - Vergelijkbare goedgekeurde aanvragen

Graag blijft cliënt van de indiener nauw betrokken waar het gaat om inspraak en uitwerking van de specifieke agrarische vraagstukken, er is namelijk veel kennis paraat en beschikbaar.

Beantwoording

In het verleden zijn veel tweede bedrijfswoningen bij agrarische bedrijven afgesplitst en omgezet naar burgerwoningen. Daarom staan we het realiseren van een tweede bedrijfswoning in principe ook niet toe en zijn dergelijke verzoeken afgewezen. Alleen in uitzonderlijke situaties wordt een tweede bedrijfswoning toegestaan.

Er is advies bij SAAB (Stichting Advisering Agrarische Bouwplannen) ingewonnen over de nut- en noodzaak bij agrarische bedrijven en in het bijzonder in de laanboomsector. In dit advies staat aangegeven dat er zelden aantoonbaar sprake is van noodzaak tot een tweede bedrijfswoning bij agrarische bedrijven waar geen dieren worden gehouden waarbij sprake is van geboorteprocessen.

Er is geen aanleiding om het beleid op dit punt aan te passen. De informatie in de zienswijze heeft betrekking op de specifieke situatie van indiener. Via een apart traject zal moeten worden beoordeeld of het hier sprake een dergelijke uitzondering betreft. Hierbij zal SAAB om worden gevraagd.

Conclusie

De zienswijze geeft geen aanleiding om het Programma Buitengebied aan te passen.

4. Van Westreenen (namens fruitbedrijf Echteld)
  - a. In het voorliggende Ontwerp Programma wordt het gebruik van de noodzakelijke Teelt Ondersteunende Voorzieningen (TOV) min of meer aan banden gelegd of opnieuw gereguleerd. Voor de fruitteelt zijn TOV's noodzakelijk en onmisbaar.
    - i. Indiener ziet graag bevestigd dat de huidige teeltgronden die bij het bedrijf, op legale wijze in gebruik zijn, geen aanvullende beperkingen worden opgenomen.
    - ii. Gesteld wordt dat teelt ondersteunende voorzieningen (TOV) horen bij de agrarische sector in het bijzonder bij de laanboom- en fruitteelt. In een volgende alinea is aangegeven dat de gemeente ook oog heeft voor de landschappelijke effecten en de effecten op bodem en water. Om die reden is de gemeente terughoudend met het toelaten van teelt ondersteunende voorzieningen in de open gebieden. Door teelt ondersteunende voorzieningen te reguleren wil de gemeente kunnen sturen in de gebieden die nu nog als open ervaren worden. Dit geldt ook voor de gebieden die cultuurhistorische waarden vertegenwoordigen. De voorwaarden waaronder TOV's worden toegelaten, worden nader uitgewerkt en vertaald naar het omgevingsplan. De uitwerking heeft betrekking op voorwaarden als hoogte, oppervlak, ruimtelijke kwaliteit, water en bodem, biodiversiteit, innovatie en het leveren van een tegenprestatie. Kan het college bevestigen dat de benoemde beperkingen niet gaan gelden voor de huidige teeltgronden?
    - iii. Is het college zich ervan bewust dat het voorgestelde beleid t.a.v. TOV's, beperkender is ten opzichte van het huidige planologisch kader?
    - iv. Volgens vaste jurisprudentie moeten TOV's worden beschouwd als bouwwerken, waarvoor eveneens een vergunningplicht geldt. Cliënt en andere ondernemers worden als gevolg van de voorgestelde maatregel opgezadeld met forse administratieve verplichting, die bovendien nog kan worden geweigerd. Voorstel is dat in kaart wordt gebracht waar reeds TOV's worden toegepast, zodat bekend is welke percelen reeds zijn 'verstoord'.
  - b. Een ander aandachtspunt is dat in de ter inzage liggende stukken veelal is aangegeven dat met betrekking tot verschillende aspecten, later een nadere uitwerking volgt. In potentie vinden wij dit 'gevaarlijk' omdat dergelijke uitwerking veelal gepaard gaat met grote invloed op de exploitatie van de agrarische bedrijven. Op deze wijze wordt de politiek buiten spel gezet en kan een willekeurig college, of dat nu het huidige of een volgend college betreft, zonder dat daarvoor aanvullend instemming of toestemming is verkregen van de gemeenteraad, belangrijke

beleidsstukken met veelal ingrijpende gevolgen voor de agrarische sector gewijzigd kunnen worden. Besluitvorming moet immers gaan over uitgewerkte plannen. Schommelingen in beleid zijn onwenselijk, graag zien we dan ook dat e.e.a. eerst wordt uitgewerkt, daarna pas wordt voorgelegd.

Beantwoording

- a. Teelt ondersteunende voorzieningen zijn belangrijk voor fruit- en boomkwekers. Daar zijn we ons van bewust. We zoeken een balans tussen enerzijds de benodigde ondersteunende voorzieningen voor de sectoren en aan de andere kant het behoud van het waardevolle en open landschap
In de gebieden met de aanduiding 'landschap met een hoge beeldkwaliteit' vragen we bij de aanleg van teelt ondersteunende voorzieningen rekening te houden met de aanwezige waarden van het gebied.
Bestaande legale situaties kunnen worden voorgezet omdat deze onder het overgangsrecht komen te vallen.
De tekst in het Programma Buitengebied wordt hierop aangepast.
- b. Er is bewust gekozen om eerst de hoofdlijnen van het beleid vast te stellen en dan pas uit te werken. De uitwerking moet te zijner tijd ook vastgesteld worden. In de Omgevingswet is bepaald dat het aan de gemeenteraad is om een Omgevingsvisie en het omgevingsplan vast te stellen. Het vaststellen van een programma is een bevoegdheid van het college. Door de uitwerking door te schuiven kan de gemeenteraad te zijner tijd de kaders vaststellen in het Omgevingsplan.

Conclusie

De zienswijze geeft deels aanleiding om het Programma Buitengebied aan te passen.

5. DLV Advies (namens notenboomopkweker)

De inhoud van het ontwerpprogramma vormt op meerdere onderdelen een belemmering voor de ontwikkeling van het bedrijf.

- i. Beperkte uitbreidingsmogelijkheden. Het ontwerpprogramma biedt nauwelijks ruimte voor uitbreiding van agrarische bedrijven die een grotere behoefte hebben aan kassen dan 2.500 m². Deze beperking is onbegrijpelijk en onwenselijk, aangezien het bedrijf zich richt op een duurzame, toekomstbestendige bedrijfsvoering waarin schaalvergroting en modernisering essentieel zijn. Een programmatisch plafond werkt vertragend en belemmerend op ondernemerschap en ruimtelijke kwaliteit, zeker waar sprake is van een reeds positief beoordeeld principeverzoek.
- ii. Onvoldoende stimulans voor innovatie en maatwerk
Het ontwerpprogramma biedt geen concreet handelingsperspectief voor ondernemers die willen investeren in innovatieve of toekomstbestendige vormen van agrarisch ondernemerschap. De nadruk ligt sterk op het behoud van bestaande structuren, terwijl maatwerk en experimenteer ruimte ontbreken. Dit is opmerkelijk en onwenselijk, juist in een tijd waarin de sector onder druk staat en verduurzaming en aanpassing noodzakelijk zijn.
- c. Bovendien biedt het programma uitsluitend verruimde ontwikkelingsmogelijkheden voor specifieke sectoren, zoals fruitteelt, laanboomteelt en grondgebonden veehouderij. Andere vormen van grondgebonden en duurzame teelten – zoals de notenboomopkweek – vallen hierbuiten, zonder dat dit beleidsmatig of ruimtelijk wordt onderbouwd. Dit leidt tot een ongelijke behandeling van agrarische ondernemers die qua impact en ruimtelijke karakteristieken vergelijkbaar zijn. Innovatieve, gespecialiseerde teelten worden zo ontmoedigd, terwijl juist deze bijdragen aan diversiteit, kwaliteit en toekomstbestendigheid van het buitengebied en noodzakelijk zijn gezien de enorme opgave voor het opkweken van vruchtdragende bomen.

- d. Overname van rechten. Ten slotte bevat het ontwerp een bepaling die stelt dat ontwikkelrechten niet overdraagbaar zijn. Dit beperkt de mogelijkheden om tot gebiedsgerichte oplossingen te komen via functieverandering, clustering of ruilverkaveling. In plaats van een adaptief en stimulerend instrument, worden planologische rechten hiermee verengd en gefixeerd op locatie. Dat is niet toekomstbestendig en niet in lijn met de geest van de Omgevingswet, die juist uitnodigt tot participatie, samenwerking en adaptief beleid.

Beantwoording

- a. In het beleid is een maximale oppervlakte voor ondersteunende kassen gesteld op 1.000 m². Voor (laan)boom-teeltbedrijven is de maximale oppervlakte 2.500 m². Deze oppervlakte is regionaal afgestemd. Nieuwe glastuinbouwbedrijven zijn op basis van het provinciaal beleid niet toegestaan. Met deze oppervlakte wordt voorkomen dat nieuwe glastuinbouwbedrijven ontstaan.
We hebben positief gereageerd op het principeverzoek, maar wel met de voorwaarden dat de oppervlakte kassen niet meer mag bedragen dan 2500 m² i.p.v. de gewenste 4.000 m².
- b. In paragraaf 4.2.3 van het Programma buitengebied is aangegeven dat we meer ruimte willen bieden voor grotere bouwvlakken indien dit nodig is voor innovaties en verduurzamen van de agrarische bedrijfsvoering.
- c. Een notenopkweekbedrijf is een agrarische tak in opkomst en daarom is deze sector niet specifiek benoemd. Vooralsnog scharen we deze sector onder de laanboomteelt, omdat het gaat om het opkweken van bomen en niet om de teelt van noten.
- d. Het is inderdaad niet mogelijk om rechten één-op-één over te dragen. Enerzijds om verstening en verrommeling in het buitengebied te voorkomen en anderzijds om situaties te voorkomen die in strijd zijn met bijvoorbeeld provinciaal beleid.

Conclusie

De zienswijze geeft geen aanleiding om het Programma Buitengebied aan te passen.

6. ProRail

- a. ProRail heeft als landelijke spoorbeheerder een visie op de omgeving van het spoor. Deze wil ze graag met de gemeente delen, zodat deze meegenomen kan worden in het Programma Buitengebied.
- b. ProRail verzoekt u voor het aspect Externe Veiligheid en relatie tot Railverkeer gebruik te maken van de meest recente gegevens (Basisnet).
- c. ProRail wijst erop dat voor het aspect Geluid in relatie tot railverkeer in een akoestisch onderzoek de wettelijk verplichte brongegevens uit het geluidsregister spoor gebruikt dienen te worden. Het gebruik van deze brongegevens borgt dat de toekomstige bewoners geen hogere geluidsbelasting gaan ondervinden dan op basis van de wettelijke geluidproductieplafons verwacht mag worden.
- d. ProRail beoogt niet alleen voor gemeenten en provincies die plannen maken in de spooromgeving, maar ook voor toekomstige bewoners rond het spoor een "goede buur" te zijn. Indien het Programma Buitengebied en alle in de toekomst daarop gebaseerde ruimtelijke plannen, bebouwing dicht bij het spoor mogelijk maken, kan trillinghinder voor de toekomstige bewoners/gebruikers ontstaan als gevolg van treinverkeer. Hoewel er geen wettelijke normen bestaan voor trillinghinder in dit soort situaties acht ProRail het gewenst dat er in de planvorming wel aandacht voor is. In het kader van de goede ruimtelijke ordening en de zorgvuldige voorbereiding van besluiten raadt ProRail u aan om het aspect trillinghinder af te wegen, zoals door Kenniscentrum InfoMil wordt aanbevolen.
- e. Het streven van het Ministerie en ProRail is om de veiligheid op overwegen te verhogen. De ambitie is hierbij om het aantal risico's op overwegen verder naar

beneden te brengen. Verder willen we voorkomen dat door nieuwe ontwikkelingen de onveiligheid op overwegen kan toenemen. Overwegveiligheid wordt door I&W als een gedeelde verantwoordelijkheid gezien voor spoor- en wegbeheerder. In samenwerking met u als wegbeheerder willen wij als ProRail verder werken aan de beheersing van risico's op overwegen.

Het Rijksbeleid voor overwegveiligheid, zoals verwoord in de Beleidsagenda Spoorveiligheid 2020- 2025, bevat daarom verplichtingen voor initiatiefnemers van wijzigingen van (het gebruik van) een overweg.. Een wijziging mag niet leiden tot een afname van de overwegveiligheid, daarnaast geldt vanuit het Strategisch Plan Verkeersveiligheid een verbeteropdracht.

- f. De stabiliteit van de spoorbaan met bijbehorende voorzieningen mag niet worden beïnvloed. Uw gemeente dient te borgen dat plannen en/of werkzaamheden geen invloed hebben op de stabiliteit van de spoorbaan met bijbehorende voorzieningen, alsmede op het ongehinderd gebruik van de spoorbaan met bijbehorende voorzieningen.

In het bijzonder merkt ProRail op dat de initiatiefnemer schriftelijk dient aan te tonen dat in het geval van het infiltreren van hemelwater in de nabijheid van de spoorlijn er geen nadelige effecten optreden op de stabiliteit van de hoofdspoorweginfrastructuur met bijbehorende voorzieningen.

- g. ProRail wijst u op de in de Omgevingswet c.a. vastgelegde beperkingengebieden voor hoofdspoorwegen. De beperkingengebieden staan vermeld in artikel 3.5 van het Omgevingsbesluit. Binnen deze beperkingengebieden is voor te verrichten activiteiten op grond van artikel 5.1 lid 2 sub f onder 4 van de Omgevingswet een vergunning van- of melding aan ProRail vereist. De regels hieromtrent staan in hoofdstuk 9 van het Besluit activiteiten leefomgeving.
- h. ProRail verzoekt u zorg te dragen dat gronden welke momenteel voorzien zijn van de activiteit Spoorwegdoeleinden of Railverkeer, deze activiteit ook in de toekomst zullen behouden. Ook verzoekt ProRail uw gemeente om geen dubbelactiviteiten mogelijk te maken.

Indien desondanks een dubbelactiviteit archeologie wordt opgenomen over de activiteit Spoorwegdoeleinden of Railverkeer, dan zou ProRail graag zien dat deze dubbelactiviteit aantoonbaar te verwachten archeologische monumenten betreft.

- i. In het Programma Buitengebied zijn percelen opgenomen die in eigendom zijn van Railinfratrust B.V./ProRail B.V. (verder te noemen "ProRail"). ProRail merkt in dit kader op dat deze percelen - zonder nadrukkelijke schriftelijke toestemming van ProRail - niet mogen worden gebruikt. Deze percelen zijn door ProRail benodigd ten behoeve van de uitvoering van haar wettelijke taken en voor eventuele toekomstige (uitbreidings)plannen.

De percelen van ProRail, alsmede de spoorbaan, dienen door ProRail, haar aannemers of hulpdiensten te allen tijde onbelemmerd toegankelijk te zijn en te blijven met het materieel dat ook momenteel wordt gebruikt voor het uitvoeren van werkzaamheden en in het geval van calamiteiten. Dit geldt ook voor over-/onderbouwingen en/of overkragingen van deze gronden. ProRail verzoekt u tevens alle percelen van ProRail te voorzien van de activiteit Spoorwegdoeleinden of Railverkeer.

Bestaande rechten op percelen van derden ten behoeve van bereikbaarheid van ProRail assets dienen behouden te blijven.

- j. Op basis van de Integrale Mobiliteitsanalyse 2021 (IMA-2021), ziet ProRail voor de spitsuren de diverse mobiliteitsontwikkelingen voor Neder-Betuwe tot 2040. Om die reden verzoekt ProRail om met het Programma Buitengebied het treingebruik en de bereikbaarheid van de stations op te verbeteren en aantrekkelijker te maken. Een aantal suggesties:
- o Bouw waar mogelijk zo dicht mogelijk bij de stations. Dan is de reis naar het station immers korter.

- Zoek voor bouwlocaties geen ruimte in het buitengebied, maar naar inbreidingslocaties. Daar is nog veel ruimte. De infrastructuur om het station te bereiken is er al.
- Als er toch (ook) buiten de bebouwde gebieden naar uitbreidingsruimte gezocht wordt, neem dan gebieden die nog dichtbij het station liggen in overweging, of anders gebieden waar vanuit het station lopend, fietsen of met de bus goed te bereiken is.
- Overweeg daarbij compacte bebouwing (zoals appartementencomplexen) en een lage parkeernorm. Combineer dit met het faciliteren van deelauto's
- Heroverweeg het ontwerp van het klassieke wegprofiel, waar de auto domineert. Faciliteer de lopers en fietsers (met volledig vrijliggende fietspaden) eerst, en pas dan de auto. Dan blijft er ook ruimte over, omdat de auto de grootste gebruiker van openbare ruimte is.

De genoemde suggesties hebben samen ook positieve gevolgen voor: leefbaarheid (minder auto's betekent o.a. minder lawaai), duurzaamheid (compacte bouw en minder auto's betekenen minder energieverbruik), kosten nieuwe infra (de bestaande infra wordt beter benut), verkeersveiligheid, ruimte voor andere omgevingsopgaven (energietransitie, klimaatadaptatie, etc.), karakteristiek landschap (als het buitengebied zo min mogelijk wordt bebouwd), inclusiviteit (lopen en fietsen kan bijna iedereen, een auto aanschaffen kan niet iedereen).

- k. De binnen het plangebied aanwezige onderstations mogen niet komen te vervallen. Deze onderstations zijn cruciaal voor de elektriciteitsvoorziening van de hoofdspoorweginfrastructuur en daarmee voor de berijdbaarheid van het spoor. Tevens verzoekt ProRail u ervoor zorg te dragen dat de onderstations - net als in de huidige situatie - te allen tijde bereikbaar zullen zijn voor onderhouds- en hulpdiensten. Met het oog op potentiële risico's voor het bouwen nabij of boven een onderstation dient rekening te worden gehouden met een afstand van 10 meter gemeten vanaf de gevels van het onderstation.
- l. De binnen het plangebied aanwezige railgebonden gebouwen en ondergrondse infra, deel uitmakende van de hoofdspoorweginfrastructuur, al dan niet gelegen op percelen van ProRail, dienen te allen tijde bereikbaar te zijn en te blijven ten behoeve van het spoorwegbeheer en/of voor hulpdiensten. Het functioneren van deze voorzieningen mag niet worden beïnvloed door ontwikkelingen in de omgeving.
- m. Doordat de stationsomgeving een ideale plek is om je te vestigen, ziet ProRail de laatste jaren steeds meer verdichting en hoogbouw rond het station. Dit komt de vindbaarheid van een station niet ten goede. Reizigers voelen zich hierdoor onzeker, hetgeen een vorm van stress veroorzaakt. Ondanks dat er bewegwijzering is blijkt uit onderzoek dat zicht op de hoofdingang de beste manier is om het station te vinden. Zichtlijnen naar het station spelen daar een belangrijke rol in en ProRail wil graag dat binnen de planontwikkelingen de zichtlijnen geborgd blijven.
- n. Hoogbouw rond het station heeft invloed op de windbeleving van de reiziger. Gemiddeld wachten reizigers 7 tot 10 minuten op een trein en dat doen ze bij voorkeur op het perron waar de trein halteert. Wachten met veel wind draagt niet bij aan een positieve stationsbeleving. Reizigers wachten bij voorkeur warm, beschermd en comfortabel. Helaas is er echter niet voldoende wachtgelegenheid voor elke reiziger. Daardoor is het van belang dat in de omgeving ook invloed op de windcirculatie/windstromen en kan risico's opleveren voor omliggende bebouwing (zoals schade aan daken/kappen) door veranderende windbelastingen. Hiermee dient rekening te worden gehouden.
- o. ProRail stelt zich als doel om in 2030 CO₂ neutraal te opereren. Dat betekent dat vele daken en perronoverkappingen voorzien zijn of worden van zonnepanelen om zo voldoende stroom op te wekken voor verlichting, reisinformatie, liften en roltrappen. ProRail verzoekt u derhalve bij het maken van plannen rekening te houden met mogelijke schaduwwerking op de ProRail zonnepanelen en indien nodig met ProRail in contact te treden, zodat voornoemde doelstelling van ProRail voor 2030 haalbaar blijft.

- p. Uit een risicoanalyse moet blijken dat zonnepanelen c.a. op bijvoorbeeld parkeerplaatsen en /of geluidschermen en/of langs spoorwegen geen negatief effect hebben op de hoofdspoorweginfrastructuur. Dat moet onder meer uit de vereiste EMC (elektromagnetische compatibiliteit) berekening blijken. En dan met name de weerstandsbeïnvloeding (geen aardingen/aansluitpunten in buurt van het spoor conform bijgevoegde RLN00398) en diverse aspecten met betrekking tot aansluiting op het hoogspanningsnet. Ook voor de weerkaatsing van licht van zonnepanelen dient aangetoond te worden dat aanwezige seinen niet “overstraald” kunnen worden door lichtweerkaatsing door de zonnepanelen. ProRail adviseert om deze risico’s te laten berekenen en voordat gestart wordt met de realisatie van het zonnepark ProRail te voorzien van de uitkomsten.

Beantwoording

ProRail benoemt in haar zienswijze een aantal wettelijke verplichtingen waar sowieso rekening mee moet worden gehouden als zich ontwikkelingen in het buitengebied voordoen. Wij zijn ons ten volle bewust hiervan. In dat kader zullen wij in de toekomst met ProRail op constructieve manier blijven samenwerken.

Conclusie

De zienswijze geeft geen aanleiding om Programma Buitengebied aan te passen.

7. Tennet

In het Programma Buitengebied van gemeente Neder-Betuwe staat onder meer dat: *“Het buitengebied staat voor een belangrijke transitieopgave, waarbij*

duurzaamheidsdoelstellingen direct en indirect van invloed zijn. De energie- en warmtetransitie, klimaatadaptatie, landbouwtransitie, natuurherstel en de overgang naar een circulaire economie zullen invloed hebben op de keuzes in het buitengebied”. Ook in andere delen van ons land gaat de komende decennia de energievoorziening fors veranderen. Een stabiel en toekomstbestendig elektriciteitsnetwerk wordt nog meer noodzakelijk vanwege de afnemende beschikbaarheid van fossiele brandstoffen en de opkomst van nieuwe energiebronnen. Met het oog op de energietransitie kunnen er de komende jaren diverse netuitbreidingen/wijzigingen gaan plaatsvinden. Eveneens vanwege de klimaatadaptatie zullen er wellicht aanpassingen aan het net noodzakelijk zijn. Hiervoor is ruimte nodig. In het Investeringsplan (IP) 2024-2033 van TenneT staan de toekomstige ontwikkelingen opgenomen voor Nederland. Om toekomstige ontwikkelingen zo snel mogelijk uit te kunnen voeren, is het gewenst om rekening te houden dit ruimtebeslag.

- a. Ontwikkelingen in de nabijheid van bestaande hoogspanningsinfrastructuur. TenneT vraagt aandacht voor ontwikkelingen die plaats vinden in de buurt van bestaande verbinding(en). Bij de vormgeving van deze ontwikkelingen dient rekening te worden gehouden met de bestaande hoogspanningsinfrastructuur
- b. Afstemming en advies. Bij de zienswijze is informatie bijgevoegd over situaties die de leveringszekerheid en veiligheid (nadelig) van bestaande infra kunnen beïnvloeden en daardoor uitval kunnen veroorzaken. Grootschalig falen van het landelijk hoogspanningsnet kan leiden tot maatschappelijke ontwrichting. Aan het voorkomen daarvan draagt een goede publiekrechtelijke bescherming bij. TenneT verzoekt om bij ontwikkelingen die mogelijk de betrouwbaarheid en veiligheid van het functioneren kunnen schaden, dit vooraf hem het af te stemmen en pas toe te staan na het ontvangen van een positief schriftelijk advies.
- c. Opnemen vooroverleg. TenneT verzoekt de gemeente om bij toekomstige ontwikkelingen in de nabijheid van hoogspanningsinfrastructuur te blijven betrekken zodat zij tijdig aan kunnen geven of plannen (technisch) uitvoerbaar zijn en de leveringszekerheid en veiligheid van de hoogspanningsverbinding niet in het geding komt. De plannen of documenten kunnen gestuurd worden naar ruimtelijkeplannen@tennet.eu.

- d. **Staalkaart TenneT.** TenneT heeft, in samenwerking met Netbeheer Nederland, de staalkaart "Elektriciteit en gas in het Omgevingsplan" inclusief bijbehorende voorbeeldregels opgesteld. De staalkaart betreft een handreiking om gemeentelijke ambities in samenhang met ambities op het gebied van energievoorzieningen bij elkaar te brengen in het Omgevingsplan. TenneT nodigt uit om gebruik te maken van de Staalkaart bij het opstellen van een Omgevingsplan voor het buitengebied en wil meedenken in het op duurzame wijze opnemen van het hoogspanningsnet in deze en andere Omgevingsplannen.

Beantwoording

- a. Het programma Buitengebied beschrijft op hoofdlijnen hoe de gemeente tegen het buitengebied aankijkt. Ontwikkelingen in het buitengebied worden beoordeeld aan de hand van bestaand beleid en ook het programma Buitengebied. Daarnaast moet een ontwikkeling ook getoetst worden of er sprake is van een evenwichtige toedeling van functies aan locaties. Daarbij hoort ook de eventuele effecten op de bestaande hoogspanningsverbinding. Het is daarom niet noodzakelijk om in het programma dit expliciet te benoemen.
- b. In het omgevingsplan Neder-Betuwe is ter plaatse van de functie 'Leiding – Hoogspanningsverbinding' opgenomen dat er advies nodig is van de leidingbeheerder. Het is daarom niet nodig om dit ook op te nemen in het programma Buitengebied.
- c. Het programma is niet bedoeld om dergelijke zaken vast te leggen. Bij het wijzigen van het omgevingsplan initiatief of bij een buitenplanse omgevingsplanactiviteit voor het mogelijk maken van een wordt indien nodig contact gezocht met TenneT via het aangegeven emailadres.
- d. De gemeente is recent gestart met de voorbereidingen voor het opstellen van omgevingsplan, deelgebied Buitengebied. Bij het opstellen van dit deel van het omgevingsplan worden ook stakeholders betrokken. We nemen de suggestie voor het gebruik van de Staalkaart "Elektriciteit en gas in het Omgevingsplan' mee bij dit proces.

Conclusie

De zienswijze geeft geen aanleiding om het Programma Buitengebied aan te passen.

8. Tree Centre Opheusden (TCO)

De leden van TCO vormen een essentieel onderdeel van de agrarische bedrijvigheid en dragen bij aan de economie, het landschap, het milieu en de klimaatdoelen van de regio. TCO waardeert dat het Programma de betekenis van de boomteelt erkent en deze als speerpunt benoemt. Tegelijkertijd constateert TCO dat op essentiële punten de uitwerking van beleid tekortschiet in duidelijkheid, prioritering en uitvoerbaarheid.

- a. In het Programma wordt terecht benoemd dat de laanboomteelt kenmerkend is voor het landschap en buitengebied van Neder-Betuwe, en dat deze sector een belangrijke economische pijler vormt. Juist daarom is het opvallend en zorgwekkend dat het buitengebied tegelijkertijd wordt aangemerkt als de enige plek voor verdere groei van wonen, werken, recreatie en energieopwekking. Deze benadering brengt aanzienlijke risico's met zich mee voor de agrarische sector.
- b. TCO vraagt zich af of het uitgangspunt "bodem en water sturend" daadwerkelijk leidend zal zijn bij ruimtelijke afwegingen. De oeverwallen in Neder-Betuwe behoren tot de meest vruchtbare bodems van Nederland en vormen een cruciale basis voor de boomkwekerijsector. Het zou onbegrijpelijk zijn als juist deze gronden zouden worden opgeofferd voor woningbouw, bedrijventerreinen en energieopwekking.
- c. Het gebruik van de term 'multifunctioneel buitengebied' ondermijnt bovendien het agrarisch primaat. Door het buitengebied bij voorbaat als multifunctioneel aan te duiden, wordt het uitgangspunt dat landbouw de primaire functie is, feitelijk losgelaten. Dit staat haaks op de erkenning van het belang van de agrarische sector

en doet geen recht aan de ruimtelijke afhankelijkheid van met name de laanboomteelt. Deze sector is gebaat bij duidelijkheid, continuïteit en ontwikkelruimte.

- d. TCO constateert dat het Programma geen duidelijke weging of prioritering bevat van de vele externe opgaven, zoals woningbouw, natuur, recreatie en energietransitie. Ook ontbreekt een beoordelingskader waarmee belangen en initiatieven kunnen worden afgewogen. Het Programma biedt bovendien geen zicht op ondersteunend beleid om het transitieproces voor agrarische ondernemers werkbaar te maken. TCO pleit daarom voor het uitvoeren van een impactanalyse die inzicht geeft in de gevolgen van de stapeling van beleidsmaatregelen en -voornemens, in het bijzonder voor de laanboomteelt.
- e. Het Programma Buitengebied spreekt terecht over het belang van biodiversiteit, landschapselementen en natuurherstel. Echter, deze onderwerpen worden voornamelijk benaderd vanuit algemene, vaak landelijke, beleidsdoelen zonder onderbouwing of duiding van de feitelijke situatie in Neder-Betuwe. Deze vaagheid ondermijnt de geloofwaardigheid en toetsbaarheid van het beleid. Tegelijkertijd blijft de positieve bijdrage van de boom- en fruitteelt grotendeels onbenoemd. Laanboomteelt levert aantoonbare milieuwinst op. De voorgestelde oplossing voor het terugdringen van biodiversiteitsverlies richt zich in het Programma vooral op extensivering van de teelt en het versterken van landschapselementen. Deze insteek laat echter onvoldoende ruimte voor de ontwikkelingen die binnen agrarische bedrijven, in het bijzonder de laanboomteelt zelf plaatsvinden, terwijl juist daar al veel maatregelen zijn genomen om biodiversiteit en bodemleven te versterken. Bovendien kan extensivering leiden tot een grotere ruimtebehoefte, niet altijd wenselijk of ruimtelijk uitvoerbaar is, gezien de concurrentie om de beschikbare gronden. In de praktijk investeren boomkwekers al geruime tijd in duurzaamheid en biodiversiteit. Toch worden deze inspanningen in het Programma nauwelijks benoemd, terwijl juist erkenning van deze vooruitgang noodzakelijk is voor het stimuleren van verdere verduurzaming.
- f. Hoewel het programma erkent dat de transitie naar een duurzamer buitengebied nog onduidelijk is, worden er al wel structurele eisen en beperkingen aan de sector opgelegd. Daarbij blijft het onduidelijk wat precies wordt bedoeld met containerbegrippen als 'verduurzaming' en 'toekomstbestendig'. Er wordt niet toegelicht welke concrete duurzaamheidsdoelen gelden, tegen welke meetlat deze beoordeeld worden, of binnen welke termijnen deze doelen gerealiseerd moeten zijn. Ook is niet helder of de boomteelt als onderdeel wordt gezien van de voedselproductie, of enkel als landschappelijke aanvulling. Dit gebrek aan positionering brengt beleidsmatige onzekerheid met zich mee en belemmert investeringsbeslissingen binnen de sector.
- g. Daarnaast wordt de rol van de agrarische sector in klimaatadaptatie en energietransitie onderbelicht. Boomkwekers spelen een rol bij waterbeheer, bijvoorbeeld door een aangepast peilbeheer en inzet van groenvoorzieningen die bijdragen aan sponswerking van de bodem. Ook bieden daken van agrarische gebouwen ruimte voor duurzame energieopwekking. Desondanks krijgen deze bijdragen nauwelijks aandacht, terwijl ze juist kunnen worden ingezet als voorbeeldfunctie binnen de (regionale) duurzaamheidsopgave.
- h. Verder worden in het Programma doelen genoemd zoals minder gebruik van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen en hogere eisen aan bodem- en waterkwaliteit. Maar ook hier ontbreekt iedere kwantitatieve uitwerking. Zonder dergelijke helderheid ontbreekt het aan toetsbaarheid en uitvoerbaarheid.
- i. Het Programma Buitengebied verwijst op meerdere plaatsen naar bestaande beleidsstukken, maar laat vaak na om inzicht te geven in de concrete doorwerking ervan voor de agrarische sector. TCO verzoekt om in het Programma Buitengebied duidelijker aan te geven hoe en met welke inhoud bestaand beleid op lokaal, provinciaal en landelijk niveau wordt betrokken, welke financiële en beleidsmatige

- consequenties dit heeft, en op welke wijze agrarische ondernemers actief worden betrokken bij de uitvoering van klimaat- en gebiedsopgaven.
- j. Het Programma erkent terecht dat agrarische bedrijven ontwikkelruimte en -tijd nodig hebben. Voor de laanboomsector is het echter essentieel dat deze ontwikkelbehoefte concreet wordt uitgewerkt. Het gaat hierbij niet alleen om uitbreiding van areaal, maar ook om aanpassingen binnen het bedrijf, zoals ruimte voor extensievere teelten, pottenvelden, teelt ondersteunende voorzieningen (TOV) en bodembeschermende platen. Tegelijkertijd blijven in het Programma bepaalde uitspraken over de maatschappelijke wenselijkheid van uitbreiding van productiegrond onvoldoende onderbouwd. Zo wordt gesuggereerd dat uitbreiding niet gewenst is, terwijl deze conclusie is gebaseerd op een zeer beperkte en mogelijk niet representatieve enquête.
  - k. Beleid dat significante gevolgen heeft voor een sector met landelijke betekenis, zoals de laanboomteelt, dient te steunen op een brede, cijfermatig onderbouwde analyse. Daarnaast is onduidelijk hoe in de praktijk wordt omgegaan met de voorwaarden die genoemd worden bij uitbreidingsmogelijkheden, zoals biodiversiteit, openheid, infrastructuur, verkeersveiligheid en economische belangen. Zijn dit algemene beleidsrichtlijnen of harde toetsingscriteria per initiatief? Duidelijkheid op dit punt is noodzakelijk voor rechtszekerheid en voorspelbaarheid van besluitvorming.
  - l. TCO signaleert bovendien een onevenwichtige benadering: openheid van het landschap wordt als beperkende factor gezien voor agrarische ontwikkeling, maar niet voor andere grootschalige ruimtelijke ingrepen zoals windturbines en zonneweides. Wij vragen daarom consistentie in de beleidsafwegingen en om maatwerk voor sectoren die structureel bijdragen aan klimaatdoelen en landschapskwaliteit.
  - m. Wat betreft nieuwvestiging van agrarische bedrijven zijn wij positief over de mogelijkheid tot nieuwe bouwpercelen, in het bijzonder voor bedrijven die bijdragen aan het behoud en de versterking van het agrarisch profiel van de gemeente. De voorkeur voor vestiging op vrijkomende agrarische erven wordt gedeeld, mits juridisch en planologisch haalbaar. Het uitstel van de actualisatie van het beleidskader 'Criteria nieuwe agrarische percelen' is teleurstellend. Wij verzoeken dit traject te vervroegen en met actieve betrokkenheid van de sector op te stellen
  - n. Ook vraagt TCO een zorgvuldige uitwerking in het Omgevingsplan voor Teelt Ondersteunende Voorzieningen (TOV). Ze willen graag actief betrokken worden vanaf het begin, zodat er een werkbare regeling ontstaat die investeringszekerheid biedt. In het Programma wordt gesuggereerd dat TOV's negatieve effecten hebben op natuur, landschap, bodemkwaliteit en waterhuishouding. Echter, het Programma licht niet toe hoe deze effecten zijn vastgesteld, noch wat de aard, ernst en reikwijdte van de vermeende nadelen zijn. Gevraagd wordt om deze aannames helder te onderbouwen en de negatieve effecten concreet en feitelijk te benoemen.
  - o. TCO onderschrijft het uitgangspunt van de gemeente om bij het thema gewasbescherming de landelijke lijn en jurisprudentie te volgen, zonder aanvullende gemeentelijke eisen. Dit voorkomt rechtsonzekerheid en is in lijn met het uniforme nationale beleid.
  - p. Tot slot wijst TCO erop dat het toestaan van nevenactiviteiten alleen aanvaardbaar is indien de agrarische hoofdfunctie voorop blijft staan. Dit om te voorkomen dat dit een uitstel van executie is en het bedrijf later geheel omschakelt naar een niet-agrarische functie.
  - q. Daarnaast willen wij benadrukken dat bij het toestaan van niet-agrarische activiteiten in of nabij het buitengebied ook nadrukkelijk rekening moet worden gehouden met bestaande agrarische percelen. Nieuwe niet-agrarische functies mogen geen beperking opleveren voor het functioneren en de ontwikkelingsmogelijkheden van agrarische bedrijven. Toepassing van regels omtrent (nieuwe) spuitzonering mag niet leiden tot het beperken van bestaande agrarische activiteiten of het onmogelijk maken van uitbreidingen die binnen de

huidige wet- en regelgeving passen. De agrarische hoofdfunctie dient leidend te blijven bij ruimtelijke afwegingen. Wij vragen om verankering van deze voorrang in het vergunningenbeleid, om te voorkomen dat functieverandering via de achterdeur leidt tot structurele afkalving van het agrarisch areaal.

- r. Het Programma biedt geen duidelijkheid over de status van bestaande agrarische rechten, gebruiksvormen en vergunde bouw mogelijkheden. Ook wordt niet toegelicht hoe het overgangsrecht wordt geborgd bij de invoering van nieuwe regels in het Omgevingsplan. Dit zorgt voor onzekerheid, terwijl juist rechtszekerheid essentieel is voor het kunnen voortzetten van bestaande bedrijfsvoering en het doen van investeringen. Daarnaast ontbreekt een concreet perspectief op maatwerk voor lopende initiatieven die binnen het huidige bestemmingsplan passen, maar mogelijk buiten de toekomstige beleidskaders vallen. Deze onzekerheid belemmert planvorming en leidt tot vertraging van noodzakelijke bedrijfsontwikkelingen.
- s. Ook de voorwaarden voor Teelt Ondersteunende Voorzieningen (TOV's) roepen op dit moment veel onzekerheid op. De voorwaarden waaronder TOV's worden toegelaten, worden uitgewerkt in het Omgevingsplan en hebben volgens het Programma betrekking op onder andere hoogte, oppervlak, ruimtelijke kwaliteit, water, bodem, biodiversiteit, innovatie en het leveren van een tegenprestatie. Deze uitwerking is van cruciaal belang, maar roept op dit moment nog veel vragen op. Daarnaast lijkt het voorgestelde beleid beperkter dan het huidige planologisch kader, wat kan leiden tot een verslechtering van de rechtspositie van ondernemers. Omdat TOV's volgens vaste jurisprudentie worden beschouwd als bouwwerken waarvoor een vergunningplicht geldt.
- t. Ten slotte speelt ook de wijze waarop het Omgevingsplan wordt opgebouwd een rol in de rechtszekerheid. Gemeenten bouwen hun omgevingsplan doorgaans gefaseerd op, met invoering van nieuwe regels per functie. In het Programma wordt echter niet aangegeven met welke functies de gemeente als eerste zal starten, noch of hiervoor een tijdspad beschikbaar is. Het is bovendien niet duidelijk hoe agrarische ondernemers en sectorvertegenwoordigers bij dit proces zullen worden betrokken.

Beantwoording

- a. We begrijpen de zorgen van de agrarische sector. Deze sector is een belangrijke drager van het buitengebied. Echter er zijn ook andere functies die om ruimte vragen. In de dorpen is onvoldoende ruimte om aan deze vraag te kunnen voldoen. Waar mogelijk kiezen we voor inbreiding. Tegelijkertijd moeten we in de dorpen ook rekening houden met opgaven ten aanzien van klimaatadaptatie. Per ruimtelijke ontwikkeling in het buitengebied wordt het belang van de agrarische sector meegewogen. Door in principe uit te gaan van uitbreiding aan de rand van de bestaande dorpen blijft de rest van het buitengebied beschikbaar voor de agrarische sector. Echter er zijn ook ontwikkelingen die niet aan de rand van de dorpen gerealiseerd kunnen worden. Dit zijn bijvoorbeeld ontwikkelingen die een bijdrage leveren aan het oplossen van de netcongestie en de energietransitie.
- b. Het Rijk heeft aangegeven meer te willen gaan sturen op de ruimtelijke ordening in Nederland. In de eerste contouren van de nieuwe Nota Ruimte is "water en bodem sturend" een van de principes waar rekeningen mee gehouden moet worden. Dit zien we ook terugkomen in de eerste stukken rondom de nieuwe omgevingsvisie van de provincie. De gemeente omarmt dit sturingsprincipe omdat het de enige manier is om te komen tot een toekomstbestendig buitengebied.

Overigens het hanteren van het principe "water en bodem sturend" betekent niet dat alle ontwikkelingen op de oeverwallen gaan plaats vinden. Door inzicht in water- en bodemsystemen nadrukkelijker te gebruiken bij ruimtelijke ontwikkelingen kunnen passende en creatieve oplossingen worden gezocht om afwenteling van problemen op toekomstige generaties te voorkomen.

- c. In hoofdstuk 3 worden trends en ontwikkelingen in het buitengebied aangegeven. Het ontstaan van een multifunctioneel buitengebied is hier één van. Deze ontwikkeling is al een aantal decennia aan de gang. De afgelopen jaren zijn er steeds meer functies in het buitengebied bijgekomen, zoals burgerbewoning. Met het gebruik van de term 'multifunctioneel buitengebied' ondermijnen we de positie van de agrarische sector niet, maar geven we aan dat in het buitengebied ook andere functies voorkomen.
- d. De gemeente is het niet eens met constatering van reclamant. Afweging van andere opgaven zijn op hoofdlijnen benoemd in de omgevingsvisie. Deze worden nader uitgewerkt. Het programma Buitengebied is daar een eerste voorbeeld van. In het programma Buitengebied worden wel degelijk prioriteiten gesteld, met name voor de laanboomteelt. Het programma spreekt zich ondubbelzinnig uit over het belang van de laanboomteelt en faciliteert de ontwikkeling van de sector. Dat er naast de laanboomsector nog andere belangen spelen is een gegeven. Het is aan de gemeente deze belangen af te wegen om tot integrale oplossingen te komen als initiatieven zich aandienen
- e. Veel partijen kunnen bijdragen aan de biodiversiteit, waaronder de laanboomsector. Op het abstractieniveau van het programma Buitengebied hebben we een aantal gebieden benoemd die sterk aan biodiversiteit kunnen bijdragen. Denk aan het weidevogelgebied, de uiterwaarden en de landschappen met hoge beeldkwaliteit. In de algemene tekst over biodiversiteit hebben we (slechts) twee voorbeelden genoemd die kunnen bijdragen aan de biodiversiteit. Deze tekst nuanceren we, door naast extensivering (wat wel degelijk bij kan dragen aan de biodiversiteit) ook te spreken van aanpassingen in de bedrijfsvoering.
- f. De termen verduurzamen en toekomstbestendig maken zijn algemene begrippen en hebben als doel om te zorgen dat naar de toekomst toe de laanboomsector kan blijven bestaan. Er zijn diverse trends en ontwikkelingen die het noodzakelijk maken dat de sector zich moet doorontwikkelen. Een voorbeeld is klimaatverandering en waterbeschikbaarheid in droge periodes. Wij blijven graag met de sector in gesprek over hun toekomstperspectief en wat daarvoor nodig is. In het programma wordt de laanboomteelt wel degelijk gepositioneerd. We vinden de sector belangrijk en krijgt veel ruimte voor zover beschikbaar, maar we houden ook rekening met andere belangen in het buitengebied.
- g. Een deel van de agrarische bedrijven heeft al stappen gezet, maar er moet nog meer gebeuren.
- h. Uit onder andere de zienswijze van het waterschap blijkt dat het niet goed gesteld is met de kwaliteit van het oppervlaktewater. Een van de oorzaken hiervan is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Tegelijkertijd weten we dat het gebruik van deze middelen voor de agrarische bedrijfsvoering van belang zijn. Aangezien er nog geen alternatieven zijn, is nu nog geen normering toegepast. Als hier in de toekomst meer informatie over beschikbaar komt, dan wordt beoordeeld of een normering wordt opgenomen in het omgevingsplan.
- i. In het Programma is een selectie opgenomen van beleid dat betrekking heeft op het buitengebied. In dit overzicht is zowel lokaal beleid opgenomen als provinciaal en rijksbeleid. Een groot deel van dit beleid is met name bindend voor overheden en wordt als beoordelingskader gebruik bij initiatieven. Hiervoor is gekozen om inzichtelijk te maken dat er veel speelt rondom de opgaven in het buitengebied en op verschillende overheidsniveau hierover wordt nagedacht. De gevolgen voor de agrarische sector en eventuele financiële middelen van lokaal beleid, staat in het beleid zelf en wordt niet herhaald in het Programma. De gevolgen van rijk- en/of provinciaal beleid voor het buitengebied is op dit moment niet aan te geven, omdat het beleid nog niet is vastgesteld en daardoor de inhoud nog niet vaststaat. Deze paragraaf wordt aangepast, omdat van een aantal genoemde beleidsdocumenten nu zekerheid is dat deze geen doorgang gaan vinden. Dit zijn het provinciaal programma Landelijk Gebied en het landelijke programma Vitaal

- j. De ontwikkelruimte voor de agrarische sector willen we nader gaan uitwerken. Ontwikkelruimte in grond is beperkt, maar op het gebied van innovatie voor o.a. verduurzaming van de agrarische sector is er ruimte. Daarbij is het belangrijk dat de agrarische sector aangeeft welke ruimte zij nodig hebben om te kunnen ontwikkelen naar een duurzaam en toekomstbestedinge bedrijfsvoering. Echter niet alles kan en er moet rekening gehouden worden met andere belangen en aanwezige waarden in het gebied.
- k. Naast de belangen van de agrarische sector zijn er ook andere belangen waar we rekening mee moeten houden. Ook krijgen van hogere overheden opgaven opgelegd. Het is nodig dat iedereen een steentje bijdraagt aan de maatschappelijke opgave. Dit zijn bijvoorbeeld het verbeteren van de biodiversiteit en waterkwaliteit, netcongestie of het realiseren van groenblauwe dooradering. De genoemde criteria moeten we nog verder uitwerken. We willen het beleid op een aantal punten verruimen en daarvoor vragen we een maatschappelijke tegenprestatie. Per situatie moet gekeken worden wat mogelijk en haalbaar is.
- l. Bij elke ruimtelijke ontwikkeling worden alle belangen afgewogen. Daarbij wordt ook gekeken naar de gevolgen van een ontwikkeling op het landschap. Zo wordt bijvoorbeeld het open gebied voor weidevogels voor alle initiatieven op gelijke wijze benaderd. Met betrekking tot windturbines heeft een vergelijkbare belangenafweging plaats gevonden. Windturbines zijn destijds gekoppeld aan grootschalige infrastructuur (A15, Betuwelijn), zodat het landschap zo veel mogelijk is ontzien. Elke afweging is maatwerk. Als het programma al onderscheid maakt in doelgroepen, dan zal dat vaak in het voordeel van de fruitteelt en laanboomteelt uitvallen, omdat dat het beleid met name op die sectoren is gericht.
- m. Een van de voorwaarden voor het realiseren van een nieuw agrarisch bouwperceel wordt dat moet worden aangetoond dat er geen vrijkomend agrarisch bedrijf beschikbaar is of geschikt te maken is. We gaan zo snel mogelijk hiermee aan de slag.
- n. Een deel van de inwoners vinden TOV's landschap ontsierend. Dit is tijdens de participatie duidelijk naar voren gekomen. De agrarische sector wordt uiteraard betrokken bij het opstellen van kaders voor TOV's. De tekst over TOV's is te algemene verwoord en wordt aangepast.
- o. De gemeente blijft de jurisprudentie volgen.
- p. Het beleid ten aanzien van nevenactiviteiten verandert in de basis niet. Het moet gaan om een nevenactiviteit bij een agrarisch bedrijf. Echter we kunnen niet voorkomen dat in de toekomst wordt gevraagd om de agrarische functie om te zetten naar een niet agrarische functie. Dit is op basis van het huidige omgevingsplan ook al mogelijk.
- q. Bij elke ruimtelijke ontwikkeling wordt een integrale afweging gemaakt. Daarbij wordt ook gekeken wat de gevolgen zijn van een ontwikkeling op de omgeving en de naast gelegen percelen. Een ontwikkeling mag niet voor beperkingen zorgen voor omliggende bedrijven.
In het programma geven we richting aan door ruimte te geven aan de laanboom- en fruitteelt. We hebben echter geen grip op marktwerking. Het beleid voor functieverandering en nieuwe agrarische bouwpercelen wordt strenger om zoveel mogelijk ruimte te behouden voor de landbouw, maar bepaalde ontwikkelingen zijn nodig om bestaande opgaven te realiseren en dat zal ten koste gaan van landbouwareaal.
- r. In het omgevingsplan zijn de huidige rechten vastgelegd. Deze worden door de komst van het programma niet gewijzigd. Bij nieuwe ontwikkelingen die niet passen in het omgevingsplan, wordt wel getoetst aan dit beleid.
- s. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling om het gebruik van TOV's onmogelijk te maken. We willen de maatvoering voor pottenteelt verruimen, maar vragen daar wel een maatschappelijke tegenprestatie voor terug. In de gebieden waar cultuurhistorische en landschappelijke waarden belangrijk zijn vragen wij om hier rekening mee te houden.

- t. Het opstellen van het permanente omgevingsplan is een apart proces wat los staat van het Programma Buitengebied. De gemeente heeft ervoor gekozen om het omgevingsplan gefaseerd in deelgebieden op te stellen. Het deelgebied Kern en heeft als ontwerp ter inzage gelegen. Inmiddels zijn we ook gestart met het deelgebied buitengebied. Uiteraard wordt de agrarische sector hierbij betrokken.

Conclusie

De zienswijze geeft deels aanleiding tot aanpassing van het programma Buitengebied.

9. NFO

NFO waardeert dat het programma de fruitteelt (en laanboomteelt e.a.) benoemen als belangrijke sectoren. Ze constateert enkele knelpunten en onduidelijkheden die vragen om nadere toelichting of aanpassing.

- a. Participatieproces. In de inleiding van het programma wordt gesproken over een uitgebreid participatietraject. Echter, binnen de NFO en onder onze leden is hier nauwelijks tot geen inhoudelijke terugkoppeling van bekend. NFO vraagt of er een participatieverslag beschikbaar is waarin deze input inzichtelijk is gemaakt. Transparantie hierover is van belang voor draagvlak.
- b. Ontwikkelruimte voor fruitteelt. NFO is blij met de nadrukkelijke positie van de fruitteelt in het programma, maar constateert dat het programma geen duidelijke prioritering kent voor de agrarische functie. Het begrip "multifunctioneel buitengebied" kan afbreuk doen aan het primaat van de land en tuinbouw, wat een risico vormt voor de continuïteit van de fruitteelt. Wij verzoeken om in het definitieve programma een duidelijke voorkeur op te nemen voor behoud en versterking van agrarisch gebruik.
- c. Teelt Ondersteunende Voorzieningen (TOV's). In het programma wordt onderscheid gemaakt naar type landschap bij de inzet van TOV's. Voor de fruitteelt zijn dergelijke voorzieningen onmisbaar, met name voor bescherming tegen weersinvloeden, faunaschade, zonnebrand, beperken van water etc.. NFO vraagt nadrukkelijk om heldere, werkbare kaders zonder generieke beperkingen, met aandacht voor maatwerk per locatie. De suggestie dat TOV's negatieve effecten hebben op (landschap ea) vraagt om feitelijke onderliggende gegevens.
- d. Gewasbescherming en spuitzones. Het is positief dat de gemeente het landelijke beleid volgt en geen "lokale koppen" en eisen oplegt. Wel wil NFO benadrukken dat nieuwe niet-agrarische functies – zoals recreatie of nevenactiviteiten – geen beperkingen zouden mogen opleveren voor bestaande teeltpraktijken. NFO vraagt dit expliciet te borgen in het beleid.
- e. Belemmeringen rond cultuurhistorische waarden. Het programma benoemt culturele- en historische bebouwing als aandachtspunt. NFO vraagt of dit tot ruimtelijke beperkingen leidt voor fruitteeltbedrijven in de nabijheid van deze objecten. Indien dit het geval is, verzoeken wij om heldere criteria en ruimte voor maatwerk.
- f. NFO pleit voor het uitvoeren van een impactanalyse, waarin de cumulatieve effecten van de voorgestelde maatregelen voor de agrarische sector/ fruitteeltsector inzichtelijk worden gemaakt. Alleen met een heldere onderbouwing en structurele betrokkenheid van agrariërs ontstaat een toekomstbestendig en uitvoerbaar buitengebiedsbeleid. Bijvoorbeeld in lijn met de social economische impact analyse zoals de provincie Gelderland die heeft gemaakt.

Beantwoording

- a. Via de gebruikelijke kanalen heeft de gemeente gecommuniceerd over de participatiemomenten. Er is gebruik gemaakt van de projectenwebsite van de gemeente. Hierop staan verslagen en nieuwsberichten.

Tevens hebben we gecommuniceerd met de lokale vertegenwoordigers van de verschillende agrarische organisaties. De verslagen zijn beschikbaar. In het programma zelf komt de participatie ook terug. Per beleidsonderwerp wordt eerst de context van het onderwerp geschetst, vervolgens wordt aangegeven wat er gedurende de participatie over dit onderwerp is gezegd, waarna de visie en eventuele maatregelen over dit onderwerp zijn beschreven.

- b. De gemeente snapt de zorgen van de NFO. De gemeente is van mening dat de agrarische sector de belangrijkste grondgebruiker is in het buitengebied. Echter we zien ook ontwikkelingen en vraagstukken op ons afkomen waarvoor ruimte nodig is. Binnen stedelijk is onvoldoende ruimte om al deze functies te realiseren. Zo is er bijvoorbeeld ruimte nodig voor het realiseren van woningen en het oplossen van de netcongestie.
Binnen de bestaande kernen is onvoldoende ruimte, waardoor er ook ontwikkelingen in het buitengebied nodig zijn. Hierbij wordt wel geprobeerd dat de agrarische sector zo min mogelijk nadelige effecten van ondervinden. Daarnaast spelen er ook nog andere belangen in het buitengebied, zoals water, natuur en landschap en recreatie. De ambitie van de gemeente is zonder meer gericht op behoud en ontwikkeling van de agrarische sector in het buitengebied, in het bijzonder voor de laanboom- en fruitteelt. Maar nieuwe ontwikkelingen zullen telkens tegen andere belangen worden afgewogen.
- c. Het is niet de bedoeling om het gebruik van TOV's aan banden te leggen. Het gebruik van TOV's wordt steeds belangrijker. Bijvoorbeeld door klimaatverandering, maar ook door eisen die door leveranciers worden gesteld. We vragen in gebieden waar cultuurhistorische en/of landschapswaarden voorkomen rekening te houden met deze waarden bij de aanleg van TOV. Bij het uitwerken van de kaders worden de agrarische sector betrokken.
- d. Bij elke ontwikkeling die niet past in het omgevingsplan moet de gemeente afwegen of er sprake is van een evenwichtige toedeling van functies aan locaties (ETFAL). Hierbij wordt ook beoordeeld wat de gevolgen zijn van de ontwikkeling op de omgeving en bestaande functies. Daarmee is voldoende geborgd dat nieuwe ontwikkelingen geen nadelige gevolgen heeft voor bestaande functies.
- e. In het erfgoed beleid van de gemeente is bepaald welke gebieden cultuurhistorisch waardevol zijn. De regeling hiervoor moet nog uitgewerkt worden. De regeling wordt t.z.t. ter inzage gelegd zodat eenieder hierop kan reageren.
- f. Het beleid ten aanzien van de agrarische sector wordt op een aantal punten aangescherpt, maar niet zodanig dat er een impactanalyse noodzakelijk is. Een aantal van deze punten is ook bedoeld om de agrarische sector voldoende ruimte te kunnen blijven bieden.

Conclusie

De zienswijze geeft geen aanleiding om het Programma Buitengebied aan te passen.

10. Waterschap Rivierenland

Waterschap Rivierenland ziet dat een groot deel van de belangen van het waterschap een plek heeft gekregen in het programma en dat er aandacht is voor klimaatverandering en bijbehorende waterhuishoudkundige uitdagingen. Het waterschap heeft enkele aandachtspunten waar ze graag een aanscherping op ziet in het programma:

- a. Waterkwaliteit (paragraaf 4.2.2 en 4.2.4 uitbreiding productiegrond). De gemeente heeft als visie om als centrum van de laanboomteelt in Nederland/Europa te blijven functioneren en geeft aan geen maatregelen te nemen om de verdeling van productiegrond te reguleren. Het Waterschap vraagt nadrukkelijk om het onderwerp waterbeschikbaarheid te agenderen. Met oog op klimaatverandering (droogte en overschot) zullen hierin in de toekomst keuzes gemaakt moeten worden, verzoek om hier continue aandacht voor te hebben.

- b. Waterkwaliteit (paragraaf 4.2.6 gewasbeschermingsmiddelen). In deze paragraaf wordt expliciet de link gelegd tussen de fruitsector en afspraken die worden gemaakt met hun afnemers. Het waterschap mist de verwijzing naar de laanboomsector en de inspanning die zij moet leveren. In 2024 is een forse overschrijdingen waargenomen van beschermingsmiddelen in het oppervlaktewater. Hierop is de sector door het waterschap aangesproken. Het waterschap verzoekt om:
  - o ook de laanboomsector nadrukkelijker op te nemen in deze paragraaf.
  - o de impact van deze beschermingsmiddelen op de waterkwaliteit van het oppervlaktewater expliciet te benoemen
- c. Waterketen (paragraaf 4.7 weidevogelgebied). In Dodewaard heeft het Waterschap Rivierenland haar Rioolwaterzuivering. Op het zuiveringsterrein ligt een zonneveld. Aan de westkant heeft het Waterschap nog een grondpositie waarop de bestemming agrarisch en weidevogelgebied rust. In het programma wordt in lijn met het provinciaal beleid geen bebouwing, opgaande beplanting en laanboomteelt toegestaan. Deze gronden heeft het waterschap in eigendom t.b.v. een toekomstige uitbreiding van de Rioolwaterzuivering. Graag houden wij de optie tot uitbreiding open. Daarnaast zijn we benieuwd welke mogelijkheden tot een energielandschap in deze bestemming zijn toegestaan ook met oog op de genoemde energieopgaven van de gemeenten en wellicht de wens tot zelfvoorzienendheid.
- d. Overige (paragraaf 4.7 De Linge). In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan het beleefbaar maken van De Linge, onder andere door aandacht te hebben voor 'recreatief medegebruik (inclusief varen)'. Het Waterschap is eigenaar en beheerder van De Linge. Suppen en varen met de kano op de Boven-Linge is toegestaan. Varen met gemotoriseerd (elektrisch en brandstof) vaartuig is niet toegestaan. Het Waterschap verzoekt om deze nuancering op te nemen in deze paragraaf.

Beantwoording

- a. Niet alle thema's die spelen in het buitengebied komen expliciet terug in het programma Buitengebied. Dat wil niet zeggen dat daar geen aandacht voor is. Dit geldt ook voor het onderwerp 'waterbeschikbaarheid'. In hoofdstuk 3 is het veranderende klimaat als één de invloeden op het buitengebied genoemd. Aan deze paragraaf wordt een stukje tekst over waterbeschikbaarheid naar de toekomst toe toegevoegd.
- b. Niet alleen de fruitsector maar ook de laanboomsector maakt gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De paragraaf wordt hierop aangepast.
- c. Het programma Buitengebied is niet bedoeld om ontwikkelingen op perceelsniveau mogelijk te maken, maar geeft in hoofdlijnen weer hoe de gemeente om wil gaan met het buitengebied. Als het Waterschap wil weten of een uitbreiding van de rioolwaterzuivering mogelijk is, dan kan zij een principeverzoek bij de gemeente indienen.
De gewenste uitbreiding is voorzien in het weidevogelgebied. Echter de begrenzing van het weidevogelgebied in het Omgevingsplan is ruimer dan de begrenzing van het weidevogelgebied in de provinciale verordening. Bij de herziening van het omgevingsplan, deelgebied Buitengebied wordt beoordeeld hoe hier mee om te gaan.
- d. In de paragraaf over De Linge zullen we de nuancering opnemen dat het niet is toegestaan te varen met gemotoriseerd voertuigen op De Linge.

Conclusie

De zienswijze geeft aanleiding tot aanpassing van het programma Buitengebied.

11. Reactie provincie

- a. De provincie mist in paragraaf 3.4 de provinciale omgevingsvisie en -verordening. Voor een aantal keuzes die gemaakt worden in het programma gelden instructieregels, bijvoorbeeld op uitbreiding van werklocaties art 5.70, solitaire bedrijvigheid (art 5.72 en 5.73) en de instructieregels (grondgebonden) veehouderij (art 5.80, 5.81 en 5.82).
- b. De kadernota Agrifood wordt geactualiseerd en heet nu het Beleidskader Land- en Tuinbouw Gelderland. Dit beleidskader is vastgesteld door GS en wordt vermoedelijk eind september behandeld in PS. In dit Beleidskader worden enkele sturende beleidskeuzes benoemd die van invloed kunnen zijn op het programma Buitengebied.
- c. In o.a. paragraaf 3.2 wordt aangegeven dat water en bodem (sturend) vragen om adaptie van de agrarische sector. Dit sturingsprincipe krijgt steeds meer handen en voeten, ook in de regio Rivierenland. Het Programma Buitengebied zou hier alvast op in kunnen spelen. Te denk valt aan (onder meer): meerlaagsveiligheid binnendijs - ruimte water langs wetering/komgrond - drinkwaterwinning - afstemmen landgebruik ondergrond - natuurinclusieve landbouw, klimaatrobuuste fruit/laanbomenteelt.
- d. In paragraaf 3.3 wordt verwezen naar het gemeentelijk landschapsontwikkelingsplan. De provinciale omgevingsverordening kent instructieregels voor landschap. Dat betekent dat de provincie ruimtelijke ontwikkelingen toetsen aan aan de kernkwaliteiten en ontwikkeldoelstellingen van de Gelderse Streek Betuwe en Tielerswaard. Het is een suggestie om in de tekst van het Programma alvast te verwijzen naar de kernkwaliteiten en ontwikkeldoelstellingen die hierin benoemd zijn. Het betreft (onder meer) het accentueren van de landschappelijke opbouw, het vrije zicht vanaf de dijken zo min mogelijk belemmeren, het behoud en ontwikkelen van het Lingelandschap etc.

Beantwoording

- a. In het beknopte overzicht van Rijks- en provinciaal beleid (paragraaf 3.4) is kort stilgestaan bij beleid dat specifiek is gericht op het landelijk gebied en de agrarische sector. Het opnemen van het generieke beleid van de omgevingsvisie voegt daar weinig aan toe.
De verordening geeft instructieregels voor het omgevingsplan, niet voor het programma. Het is de gemeente duidelijk dat ambities die in strijd zijn met de verordening, niet zomaar in het omgevingsplan kunnen worden vertaald. Dergelijke ambities komen niet voor of moeten nog worden uitgewerkt. In geval van uitwerking in het omgevingsplan, houden wij rekening met deze instructieregels uit de verordening.
- b. Het Beleidskader Land- en Tuinbouw Gelderland is nog niet vastgesteld door PS. Onduidelijk of dit beleid nog wordt aangepast. Vooralsnog wordt uitgegaan van het de Kadernota.
- c. In regioverband wordt gewerkt aan een uitwerking van het principe 'water en bodem' sturend. Dit is nog onvoldoende uitgewerkt om concrete denkrichtingen op te nemen in het programma Buitengebied.
- d. In de tekst zullen we verwijzen naar de streekgids 'Gelderse Streek Betuwe en Tielerswaard'

Conclusie

De zienswijze geeft aanleiding om het Programma Buitengebied aan te passen.